

Fængselsmannens utdannelse.

Rapport avgitt til Fængselskongressen i Prag i 1930.

Av direktør CONRAD FALSEN.

Comment faut-il organiser l'éducation professionnelle scientifique du personnel pénitentiaire d'administration et de surveillance?

Quelles garanties doit-on lui demander et quels avantages doit-on lui concéder pour arriver au meilleur recrutement possible?

Hvorledes bør man organisere den fagligvidenskapelige utdannelse av fængselsvenets tjenestemenn, såvel ved administrasjonen som bevoktingsmannskapet?

Hvilke garantier bør man kreve av tjenestemennene og hvilke fordeler bør man innrømme dem for derigjennem å opnå den best mulige rekruttering?

Fængselsfunksjonærenes oppgave er i første rekke positiv, det vil si nydannende og skapende. De får overgitt i sin varetekt og til kuraliv behandling personer som har forgått sig mot landets gjeldende lov og rett, og det er deres tjenesteplikt og samfunnsoppgave å bringe disse antisociale borgere tilbake til friheten og samfundet, ikke blot som lovlydige borgere, men ennog — og det er det vanskelige ved oppgaven — som mennesker hvis antisociale sinnelag er lutret og rensel, og som derved både åndelig og legemlig er så forbedrede at de kan delta i de fri samfunnsborgeres liv og kamp for tilværelsen uten at man skal engstes for

at de påny forgår sig eller faller tilbake til tidligere tiders dårskap eller forbrytelse. Ved siden derav må de være således utrustet at de kan overta et eller annet arbeide, og i dette arbeide være konkurransedyktig med den fri borger.

Fengselsgjerningen er derfor et stort og rikt virke som kalder på mennesker med evner og vilje som oppdragere. Den kræver det beste og rikeste hos menneskene og det fullt ut. Det virker derfor ofte nedslående å være vidne til at der ikke er lagt mere vekt på fengselsfunksjonærenes utdannelse rundt om i de forskjellige land. Store og moderne anstalter er vel og bra. Det gir utad udseende av at fengselsvesenet står på et meget høit nivå, men resultatet innad likeoverfor de enkelte fanger er ikke i første rekke avhengig av anstaltens tekniske fullkommenhet, men står og faller med de mennesker som er sat til at virke innenfor anstaltens mure. Man opnår derfor ofte de beste fengselsmessige resultater i gamle uanselige anstalter, hvor personalet er valgt med den største omhu og står på hoide med tidens utvikling og makter å følge med i denne. Det er jo også naturlig når man ser hen til at alt fengselsarbeide er av rent personlig art.

Såvidt jeg ser har et fengsel fylt sin oppgave, hvis man kan opnå følgende tre ting:

For det første å påvirke hver enkelt fange til det gode, det vil si gjennom eget liv og eksempel og ved stadig omgang og tale med ham å bibringe ham en sund samfundsopfatning og mildne den bitterhed som han ofte er besjelet av, således at han forlater anstalten med et nytt syn og nytt mot og med tro og håp til fremtiden. For det annet under hele opholdet i fengslet å vende ham til arbeide så det ligger ham i blodet og gir ham glede og tilfredshet, og for det tredje å gjøre overgangen fra fengslet til friheten så enkel og naturlig som mulig. Fra fengslet skulde fore en bro over til det arbeidssted hvor den løslatte var sikret godt, varig arbeide. Det er denne bro som

mangler i de aller fleste tilfelle, derfor går så mange loslatte tilgrunne straks utenfor anstalten.

Jeg har med vilje gjort denne min innledning så lang for å påvise hvilke uhyre mange og forskjelligartede oppgaver der påhviler de fengselsfolk som virkelig vil ta sitt arbeide alvorlig og som vil fylle sin oppgave. Det ligger klart og innlysende i dagen at der må utdannelse og studium hertil. Ti så enkle og klare som fengselsmannens grunnoppgaver er teoretisk utformet, likeså vanskelige og uløselige er de når de skal anvendes i praksis. For å løse dem trenges der ikke bare medfødte egenskaper, men tillike både almene og spesielle kunnskaper som må graderes etter fengselsmannens stilling i etaten.

Der må skjelnes mellom fengselsmenn i administrasjonen og bevoktningsmannskapene. Et fengsels ledelse må samle de generelle og spesielle egenskaper og kunnskaper som kreves. Da man selvsagt ikke kan forlange av en direktor den kunnskapsfylde som skal til, bør han ha medarbeidere som supplerer og utfyller hans kunnskapsområde. Ved å forene juristen, lægen og presten (pedagogen), samler man det kunnskapsvoll som i samarbeide vil kunde løse de spørsmål som fangebehandlingen reiser.

Det har ofte været hevdet at en god fengselsdirektor er et fund. Man kan ikke utdannes eller opdrages til det. Derfor kan man ikke hevde at han bør velges innen en bestemt klasse. Vår tids humane, positive fangebehandling i forbindelse med de stadig sterkere krav om økonomisk og rasjonell drift av fengslene, krever efter mitt skjønn en rekke grunnegenskaper hos fengselsdirektøren som det juridiske studium i særlig grad gir. Ved dette studium får man de kunnskaper i strafferett, administrativrett og samfundskære som bør være en betingelse for å bli ansatt som leder av et fengsel. Man skal huske på, at der ikke kan bli tale om nogen skole for direktøren, da der er for få til at nogen sådan økonomisk kan settes i gang. Man må innskrenke sig til å kreve at han efter det juridiske stu-

dium får endel praksis i strafferett, og så en læretid som direktorassistent. Et kortere kursus i psykiatri bør også kreves. Det vilde ikke være av veien om man kunne gå gjennom graderne i et fengsel, men det skulle ikke være nødvendig. De fleste jurister vil ikke ha råd til det. Et kortere opphold som sekretær i fengselsstyret vil være heldig, men har en fare hvis det blir for langvarig, da man her ved blir for betenkt, tvilrädig og får mere respekt for papiret enn for de levende mennesker, hvis skjebne man blir overdradd. Ut fra disse betraktninger må man bestemt hevde at chefen for fengselsadministrasjonen alltid må ha været fengselsdirektör ellers vil fengselsvesenet lett stagnere.

Man bör opnå å ansettes som direktör i en yngre alder, mens man har hele sitt initiativ og hele sin virkekraft i full behold. Man bör begynne mens man er mottagelig for inntrykk og för pessimisme og makelighet griper en. Helst bör direktörerne rekrutteres fra de klartseende mennesker som alltid vil bevare sitt sinn ungt og som aldri mister sitt gode humör. Pessimisten, tvileren og kynikeren horer ikke hjemme i fengselsetaten.

För lægens vedkommende bör han være psykiatriker, ikke blott av fag, men også av interesse. Han må ofre sig helt for sin gjerning og alltid ha god tid til å hore på fangernes klager og til grundig å undersøke dem. En overfladisk og likeglad læge vil være til større skade enn gagn for en anstalt. Han må dertil arbeide ut fra anstaltens grunnregler og i samklang med direktören. En læge bör helst være en eldre mann, rik på erfaring og menneskekunnskap. Det er som regel den siste egenskap han får mest bruk for, og passe doser av denne gjør langt større underverker enn all mulig patentmedisin.

Presten må være den fødte pedagog. Han må være et rikt og godt menneske. Om hans tro er liberal eller konservativ spiller mindre rolle. Lykkes det ham å skape gode mennesker ut av fangene, har han nådd sin opgave, da kommer religionen av sig selv. I enhver fanges indre

er der noget godt, om huden er aldri så tykk og hård. Å trenge inn til det gode krever tålmodighet og takt. Det kan ta tid. Selv om arbeidet kan synes håpløst kan det en vakker dag bære frukt.

Fengselspresten må derfor være menneskekjender fremfor alt. Han må ha erfaringens vidsyn, så han forstår de forhold og betingelser som har bragt hans menighet innenfor fengslet. Han må ikke se dem som syndere par excellence, — han må ikke være tordentaleren som bare spiller på de to strenger: anger eller fortapelse. Han bør i særlig grad ha studert sin menighets sociale miljø. Helst bør han selv ha arbeidet i storby- og slumforhold, så han har et første-håndskjennskap til de moralske og intellektuelle betingelser ungdommen der vokser op under. Dessuten bør presten ikke mindre enn lægen være psykolog. Et kurs på en psykiatrisk klinikk burde være en nødvendig forutsetning for enhver fengselsprest, som daglig skal arbeide med mer eller mindre sykelig psyke. — Kunnskap og evne til intelligensmåling av enkelte av fangebelegget vil kunde være til stor hjelp for presten ved den enkeltes sjelesorg. Fengselspresten må kunde tale til mannfolket hos forbryteren, til viljen hos ham, og forstå å gjøre kristendommens lyse idealside levende og tiltrekkende. Kun derved kan han rehabilitere trangten til et sunt og ordentlig liv (fortvilelsens anger og bot har hans menighet prøvd mer enn nok av før). — Et aktivt, sunt og lyst menneske må presten være, vant til å omgås ungdom og menn. Særlig en ungdoms- eller sjømannsprest vil derfor ha gode betingelser for å fylle fengselsprestens gjerning.

Men en aldri så god ledelse av en anstalt er nytteløs hvis ikke samtlige funksjonærer arbeider i anstaltens ånd, og ut fra lederens syn og efter hans bestemmelser. Kunsten blir derfor å skaffe sig et bevoktningspersonale som fra overst til nederst har de for gjerningen nødvendige egenskaper og sitter inne med så store kunnskaper at de kan gjøre fyldest for sig. Enhver av dem må forstå at de er

ledd i et stort maskineri, og for at den hele maskin skal fungere tilfredsstillende, må der ikke være knirken i de enkelte ledd.

Bevoktningsmannskapene må begynne nedenfra og stige op gjennom gradene. Da fengselsetaten er liten og egenartet bør deres opplæring skje i fengslet, og da i et bestemt fengsel som sitter inne med de lærekrefter og læremidler som skal til for å opplære og dyktiggjøre den enkelte nybegynner. Fra denne centralanstalt blir de enkelte funksjonærer senere å fordele rundt omkring til de øvrige anstaller.

For å optas som fengselsfunksjonær må der kreves en del elementærkunnskaper, samtidig som søkerne må være friske, av god legemsbygning, og ha utført sin militærtjeneste. Foruten å ha middelskole bør de ha gjennomgått en teknisk mellemskole, som har til oppgave å utdanne formenn for håndverk og industri. De må ha bestått eksamen i en av følgende linjer: Elektroteknikk, husbygning, maskinteknikk, vei- og vannbygning. For opsynsbetjentene ved landbruksavdelingene og arbeidsformennene der, må man forlange, at de har gjennomgått et kursus ved en landbruksskole. Til å utføre avdelingstjeneste vil også hærens underofficersskole gi en god utdanning, da underoffiserer er veldisiplinerte og forstår å motta og gi en ordre.

For samtlige må gjelde at de går til sin gjerning av interesse for denne, og ikke blott for å skaffe sig et levebrød. Derfor må deres karakteregenskaper grundig undersøkes på forhånd. Man må ikke noie sig med voktere, man må skaffe sig personligheter, som kan støtte ledelsen i den individuelle behandling av fangene.

For å sikre sig de beste funksjonærer må de to første år i etaten være prøveår. Betingelsen for fast ansettelse må være at man med tilfredsstillende resultat har underkastet sig de prøver som av fengselsstyret fastsettes for optagelse i etaten.

Der kan være delte meninger om hvor lang tids skole

fengselsfunksjonærene bør underkaste sig, og hvilke fag de bør undervises i. Minimumskravet bør være at de underkaster sig et 3 måneders kursus med en daglig undervisning i 4 timer. Kurset forestås av vedkommende fengselsdirektør under bistand av de nødvendige lærerkrefter. Fagene bør være både teoretiske og praktiske. Først og fremst må skolekunnskapene suppleres, således at fengselmannen må beherske sitt morsmaal til fullkommenhet. Han må kunde skrive en rapport, og besvare en tjenesteskrivelse feilfritt. Dertil må han settes inn i de innberetninger og skjemaer som kreves avgitt og utfyllt av underordnede tjenestemenn og i de lister og regnskaper som disse må føre. Han må settes inn i anstaltens reglement og de bestemmelser som hersker her. Ved siden herav bør han gis undervisning i strafferettslige regler, forbrytelsens årsak og bekjempelse, samfundslære, fengselsvesenets organisasjon og historie, moralpedagogikk, fengselshygiene og de elementære sociale spørsmål. Ved siden herav må han få praktisk utdanning i bevokningstjeneste og fangebehandlingen. Det vil heller ikke være bortkastet tid å gi en kortere elementær utredning av sinnssykdomme og de sinnssykes behandling. Når de enkelte funksjonærer ved siden av sin flerårige praktiske aspiranttjeneste får denne teoretiske utdanning, vil de ha et meget godt grunnlag for å bli ansatt i fengselsetaten. Man vil også under denne utdannelsesetid ha den rikeste adgang til å studere den enkelte ansøker og finne ut om han er skikket for arbeidet eller ikke.

Fengselsfunksjonærenes utdanning bør som her nevnt skje i selve fengslet. Man vil da forene teori og praksis på den heldigste måte og derigjennem opnå de bedste resultater. Ved siden av teorien må der nemlig legges en meget stor vekt på det praktiske. Man må ikke se bort fra at en anstalt krever den best mulige fangebehandling.

Selve bevokningsspørsmålet er en meget viktig sak som funksjonærene må settes inn i og nøie innprentes. Men det må ikke gjøres til en så stor hovedsak at funksjonærene

glemmer at de ved siden av voktere også i første rekke skal være opdragere. Det vil også snart vise sig at jo høiere funksjonærene står moralsk og intellektuelt desto lettere vil det være å holde orden og disiplin og sørge for bevoktningen. Ut fra disse betraktninger følger det av sig selv at man bør være av satt alder før man tas inn i etaten. Alderen er for en stor del avhengig av den enkelte ansøkers modenhetsgrad, men der bør iallfall kreves at aspiranten har fylt 25 år. Det har så ofte været uttalt at fengselsfolk bør være store og sterke, og det har selvfølgelig sine fordeler, men man må ikke se bort fra at mot og bestemthet måles ikke efter personens størrelse og vekt, men skyldes andre egenskaper. Fengslene bør derfor sørge for at dets funksjonærer har anledning til stadig trening og sport, og ikke svulmer utover sundhetens grenser til stor skade for dem selv og den etat de tilhører.

For at Staten skal opnå å få en funksjonærstyrke som fyller de krav som jeg foran har skissert, må den by de enkelte tjenestemenn sådanne fordeler at de kan føle sig tjent med å gå til fengselsgjærningen og ofre den all sin tid og alle sine krefter, mens tjenestemannen selv til gjengjeld må yde visse garantier som er forenlig med Statens tanke og individets frihet.

Staten må fastsette fengselsfunksjonærenes lønn så høi at de kan leve med sin familie uten daglige næringssorger. Selve arbeidet i fengslene er så anstrengende og enerverende at de daglige næringssorger ikke må komme som en tilvekst til det. Et av fattigdom nedtrykt individ yder dårlig arbeide, og fengselsmannen er litet tjenlig for sitt virke hvis humør-syke og nedstemthet skal trykke ham og hans omgivelser. Staten vil jo selv være best tjent med velavlønnede og derigjennem bedre kvalifiserte fengselsfunksjonærer.

Ved siden av til enhver tid fullt levelige lønsvilkår må man ved lov være sikret pensjon senest i 60 års alderen. Ved høiere alder savner man tilstrekkelig kraft og initiativ. Fengselsfolk har med årene lett for å bli skeptiske og for

makelige. De blir redd for nye tanker og for å prøve nye veier. Dertil kommer at fengselsfunksjonærene selv bør gå i spissen når det gjelder arbeide. De må derfor ha sin fulle arbeidsvivasitet i behold.

Foruten at funksjonærene selv sikres pensjon må det samme være tilfelle med deres familier i tilfelle de faller bort. Likeledes må de sikres op til 1 års lønn i tilfelle sykdom og dertil invalidepensjon hvis de måtte slutte for aldersgrensen på grunn av sykdom.

Arbeidstiden må ikke settes høiere enn 48 timer uken. Der må være en hel fridag i hver uke. Hvis vedkommende må utføre son- eller helligdagstjeneste må han få fri en av de følgende hverdager i uken.

Ved siden herav bør vedkommende ha en sammenhengende sommerferie av 4 uker. Den største ulykke ved fengselstjenesten er den at man kommer saa litet i kontakt med mennesker av det fri liv. Man har lett for å stagnere og gå op i reglementer og bagateller og mures inne for nye tanker og ideer. En lengere sammenhengende ferie vil bringe en over i andre frie forhold og friskne ens sind og skape nytt livsmod og styrke ens nervesystem. Ferien skal være til hvile og rekreasjon og det må ikke tillates funksjonærene å avstå den mot godtgjørelse.

Ved siden herav bør fengselsvesenet gjennom årlige stipendier hjelpe til at evnerike fengselsfunksjonærer får adgang til å komme litt ut og se andre fengsler og sette sig bedre inn i de fag hvor de har sin utdannelse. Det burde også være en selvfølge at fengslets funksjonærer får adgang til å utføre alle de transporter som forekommer av fengslets fanger m. v.. Man kan ikke få lagt nokk vekt på tjenestemennenes adspredelse og opkvikking.

Det vilde ikke være av veien at funksjonærene fikk inntil 8 dager permisjon årlig til å delta i idrettstevner under forutsetning av at de tok aktiv del i disse. Man vilde sikkert ha det igjen i form av arbeidsglede og god fysikk hos de deltagende.

Det bør være en selvfølge at anstalten sørger for bolig til alle sine faste funksjonærer og et høvelig forsamlingslokale hvor man kan møtes til fest og alvor. Når jeg legger serlig vekt på at der skal være bolig til samtlige er det fordi jeg anser det for heldig at fengselsfunksjonærene er gifte folk. De har da lettere for å slå sig tilro og forbli i stillingen.

For at funksjonærene skal være mest mulig sikret bør de være underkastet en tjenestemannslov som fastslår deres rettigheter og plikter. Denne lov bør fastsette bestemmelser om ansettelse, avskjed og disiplinærrefselse samt tjenestefrihet under ferie, sykdom m. v.. Ansettelse, avskjedigelse og disiplinærrefselser bør fastsettes av et råd bestående av anstaltens direktør og tilsynskomiteens formann eller hvor sådan ikke har av distriktets overovrighet, samt ved alle centralanstalter av anstaltens nestkommanderende og en representant for de over- og underordnede tjenestemenn. På den måte vil man i alle saker få en upartisk og rettferdig avgjørelse, idet man alltid foruten å ha de forskjellige grener innen anstalten representert også har med en person som står uhildet og utenfor etaten. Avgjørelsen måtte kunde påankes til det departement hvorunder fengselsvesenet sorterer. Ved et sådant råd vil ansettelse, disiplinærrefselser og mulig avskjed allsidig og grundig drøftes. Tjenestemannen vil føle sig overbevist om at hans sak blir rettferdig avgjort og at der ikke skjer nogen vilkårlighet.

For de overordnede stillinger kunde ansettelsen approberes av departementet for å opnå at der blir tatt etatsmessige hensyn.

Direktør, prest og læge bør dog alltid være embedsmenn.

Under hensyn til de store rettigheter fengselsfunksjonæren således vil opnå, må der på den annen side kreves visse forpliktelser av dem, som går videre enn at de til enhver tid utfører sin tjeneste efter de fastsatte regler og loyalt følger direktørens bestemmelser og arbejder i samklang med ham og med hverandre. Jeg tenker da særlig på at

funksjonærene også utenfor tjenesten må huske på sin stilling og føre et uklanderlig privatliv. De må ikke motarbeide Staten eller delta i streik mot denne og heller ikke være medlem av noen forening eller organisasjon hvorved de forplikter sig til eller kan forpligtes til å unnlate sine tjenesteplikter eller annen optreden i strid med disse. Selvfølgelig må de ha rett til å ha sitt politiske og samfundsmessige syn, og til å arbeide for det, men det må skje innenfor selve forfatningens ramme. Nogen rett til å gå til streik eller aksjon mot det samfund i hvis tjeneste de står, må der ikke være tale om. Man kan og bør neppe forby tjenestemennene å delta i det politiske liv, men innenfor fengslets mure må all politikk være banlyst.

Et annet spørsmål som i den senere tid er kommet i forgrunnen i enkelte land er om der skal kreves avhold av fengselsfunksjonærene, ikke blot i tjenesten og en tid forut for denne, men i det hele tatt. Hvis en fengselsmann av overbevisning og fri vilje er avholdsmann er dette et stort gode, men det bør ikke være en betingelse. På den annen side må ikke misbruk i nogen form bli tatt. Det må bli en uskreven lov at personer som ikke kan styre sig selv, heller ikke kan settes til å styre over eller opdra andre. Ved misbruk av alkohol får man en brist i sin karakter som går utover personligheten, til ubotelig skade for en selv og den etat man tilhører.

Rettigheter, plikter, lover og reglementer må nokk til, men alt står og faller med at vi knytter personligheter til fengselsarbeidet. Det vil kort sagt si de gode, lyse mennesker som fører fangene fremover mot friheten og samfundet. Hvis enhver alltid gir det beste av sig selv, spiller det mindre rolle om det ikke alltid er fullkomment, ti det fullkomne vil i fengselsarbeidet alltid bli et mål. Skulde samfundet engang nå dette mål var vårt arbeide fullbragt.